

ВПЛИВ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ НА ДУХОВНИЙ МОТИВ СТВОРЕННЯ ШЛЮБУ

А.О. Чхайдзе

Херсонський державний університет, Anna.nechiporenko.89@mail.ru

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор

М.Й. Боришевський

Актуальність дослідження. В даний час проблема пошуку і побудови особистісної системи цінностей ускладнена відсутністю єдиної ціннісної основи у сучасного суспільства, руйнуванням традиційних уявлень про добро і зло, спотворенням уявлень про моральність та її роль в житті сучасного суспільства [1, с. 210]. Утилітарні цінності сучасного суспільства, орієнтовані, насамперед, на отримання матеріальних благ, призводять до знецінення духовних цінностей, до значного зменшення їх ролі в суспільно - історичному процесі. За влучним зауваженням М.О. Лоського, людина, що живе без опори на вищі, абсолютні цінності, відчуває глибоке страждання, так як прагнення до трансцендентних цінностей закладено у природі людини [2, с. 263]. Особистість тільки в тому випадку може вважатися цілісною і зрілою, якщо в основі її вчинків закладена міцна ціннісна основа.

Одним із завдань нашого дослідження було виявлення взаємозв'язку життєвих цінностей з мотивацією створення шлюбу. Ми звернулися до розгляду даного аспекту, так як багато вчених (Б.Г. Ананьев, М.Й. Боришевський, А.Г. Здравомислов, Г.С. Костюк, Т.М. Титаренко, К.В. Шорохова, В.О. Ядов та ін.) схиляються до того, що саме ціннісні орієнтації особистості обумовлюють мотиваційний компонент поведінки людини у будь-яких життєвих ситуаціях.

У дослідження приймали участь 200 чоловік. Для проведення емпіричного дослідження вибірка розділилася на 4 групи:

1) До першої групи увійшли особи, які навчаються у Академічному лицейі при Херсонському державному університеті імені О.В. Мішукова, яким виповнилося 16-17 років (50 осіб).

2) До другої групи ми віднесли осіб, яким виповнилося 20-25 років (50 осіб).

3) Третю групу склали особи, яким виповнилося 30-40 років (50 осіб).

4) У четвертій групі опинилися особи, які вже були у шлюбі, але розлучилися (50 осіб). Найчастішою причиною розлучення виступає неадекватна мотивація створення шлюбу, яка не дозволяє партнерам співвіднести ціннісну основу заключення шлюбу.

Методики дослідження:

1. Методика виявлення сформованості духовної ціннісної орієнтації особистості «Здійснення бажань» дозволить нам виявити на якому рівні розвинуті індивідуалістичні, сімейні, соціальні та духовні цінності в особистості [3, с. 100].

2. Авторська анкета, що допоможе визначити які з чотирьох мотивів (біологічні, економічні, соціально-культурні та духовні) переважають у шлюбній мотивації.

Для вимірювання ступеня лінійної залежності між життєвими цінностями та мотивацією створення шлюбу ми використовували коефіцієнт кореляції Пірсона.

Розгляд результатів ми почнемо з місця домінуючих життєвих цінностей у кожній вибірці.

Духовні цінності домінують у вибірці осіб, яким виповнилося 16-17 років – у 36% досліджуваних, яким виповнилося 20-25 років – у 60% досліджуваних, яким виповнилося 30-40 років – у 82% досліджуваних та у вибірці розлучених – у 30% опитуваних. У кожній вибірці досліджуваних, крім вибірки, яку склали розлучені люди, духовні ціннісні орієнтації посідають перший щабель серед інших життєвих цінностей. Більшість досліджуваних віддають перевагу таким цінностям, як: вірність, доброзичливість, гармонія з природою, допомога тим,

хто цього потребує. В осіб, що розлучилися, перше місце посідають сімейні ціннісні орієнтації (42%). Вони орієнтуються на сімейний добробут, вигідний шлюб, спокійну старість та слухняних дітей (див. рис. 1.). Такі дані обумовлені тим, що особи, які потерпіли невдачу в сімейних стосунках, надалі будуть намагатися виправити «помилки минулого», будуть прагнути знову вступити в нові відносини, створити нову сім'ю, будуть старатися знайти те, чого на даний момент життя в них немає. Також імовірно те, що особи, які розлучилися, на відміну від усіх інших опитуваних, знецінюють вірність та доброзичливість до інших, натомість намагаються відродити такі втрачені для України, сімейні цінності.

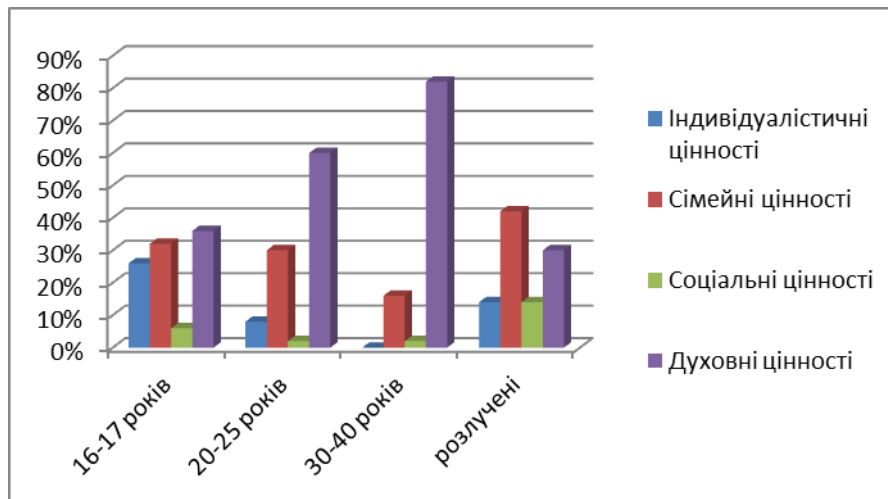

Рис. 1. Життєві цінності у кожній вибірці досліджуваних

У вибірках осіб, яким виповнилося 16-17 років та 20-25 років, найнижчий щабель посідають соціальні цінності. Такі як, соціальна справедливість, порядок у державі, порозуміння між громадянами, добробут країни. Це обумовлено тим, що на даний момент молодь сучасного українського суспільства почувається розчарованою у владі, незадоволеною сучасним політичним становищем у державі. Також наші показники свідчать, нажаль, і про байдужість до змін політичного життя країни на краще.

Жоден з досліджуваних, яким виповнилося 30-40 років, не віддав перевагу індивідуалістичним цінностям: різноманітним задоволенням, визнанню та популярності, владі, впливовості та особистій безпеці. У силу свого віку, майже

всі досліджувані мають дітей, тому задоволення особистісних потреб відходить на останній план у порівнянні із задоволенням потреб власних дітей.

У вибірці досліджуваних, що розлучилися, останнє місце серед усіх життєвих цінностей посідають одночасно як індивідуалістичні, так і соціальні цінності. Їм байдужий стан сучасного українського суспільства, соціальна справедливість. Також вони не віддають перевагу задоволенню власних егоцентричних потреб, натомість на передній план виступають потреби дітей, що залишилися після невдалого шлюбу.

Надалі розглянемо місце мотивів створення шлюбу у кожній вибірці опитуваних.

Духовні мотиви створення шлюбу домінують у вибірці осіб, яким виповнилося 16-17 років – у 46% досліджуваних, яким виповнилося 20-25 років – у 60% досліджуваних, яким виповнилося 30-40 років – у 80% досліджуваних та у вибірці розлучених – у 72% опитуваних. У кожній вибірці більшість досліджуваних надають перевагу таким мотивам створення шлюбу, як: взаємна любов; потреба у взаєморозумінні, підтримці, захисті; прагнення проявити свою турботу; спільність поглядів і інтересів; дружба; повага; моральні якості партнера; бажання мати дітей (див. рис. 2.).

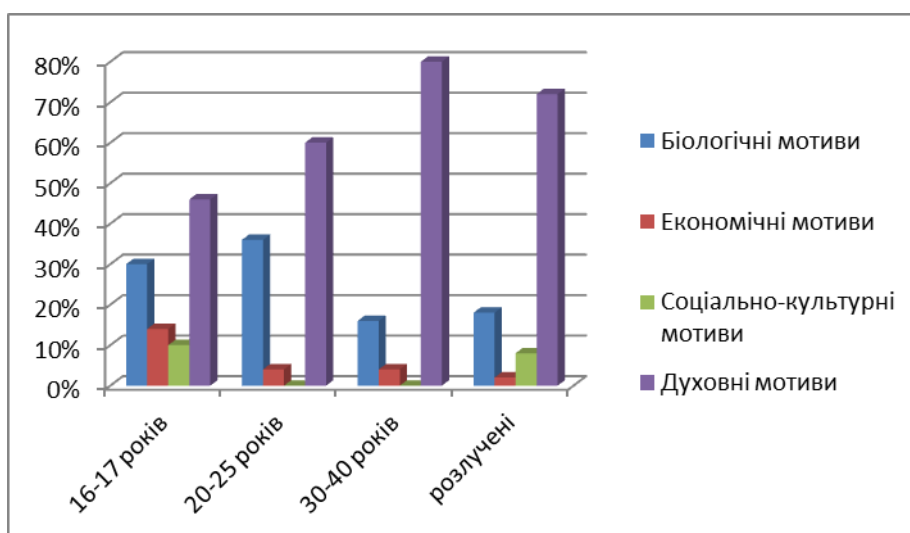

Рис. 2. Мотиви створення шлюбу у кожній вибірці

У вибірках досліджуваних, яким виповнилося 16-17 років, 20-25 років, 30-40 років, останнє місце займають соціально-культурні мотиви створення сім'ї, а

саме: прагнення підвищити повагу в очах оточуючих; прагнення вирватися з дому, стати незалежним від батьків; прагнення відповісти на очікування родичів; сформована традиція (рано чи пізно всі повинні вступити в шлюб); бажання досягти положення сімейної людини; бажання відчувати упевненість в завтрашньому дні; бажання позбутися самотності; страх залишитися незаміжньою (не одруженим); звичка у відносинах; почуття жалощів до партнера; цікавість.

У вибірці респондентів, що розлучилися останнє місце у шлюбній мотивації посідають економічні мотиви створення сім'ї, які включають: матеріальну забезпеченість майбутнього чоловіка або дружини; наявність житлової площі у чоловіка або дружини; наявність автомобіля у майбутнього чоловіка або дружини; перспективну/престижну роботу майбутнього чоловіка або дружини; обіцянку матеріальної допомоги з боку рідних; бажання пов'язати свою долю зі знаменитою, видатною у суспільстві людиною; ділові стосунки (спільний бізнес). Цей вибір обумовлений тим, що люди, які не вперше знаходяться на прозі створення нового шлюбу, віддають перевагу не матеріальній забезпеченості майбутнього чоловіка або дружини, а шукають захисту і підтримки з боку близької людини з однаковими поглядами і інтересами.

Після проведення кореляційного аналізу для визначення взаємозв'язку життєвих цінностей з мотивами створення шлюбу, маємо наступні результати.

У вибірці осіб, яким виповнилося 16-17 років існує значимий зв'язок сімейних та соціальних ціннісних орієнтацій з біологічними мотивами створення шлюбу (рівень значимості $p \leq 0,01$). Особистості, у яких домінує орієнтація на сімейний добробут, найчастіше обирають біологічні мотиви створення шлюбу, а саме: прагнення узаконити сексуальні стосунки; швидке народження дитини; сексуальна сумісність; зовнішня привабливість партнера. Рідше особи, для яких на першому місці знаходиться добробут країни, обирають біологічні мотиви створення шлюбу. Для досліджуваних, що ставлять на перше місце задоволення власних потреб, дуже велике значення у мотивації

створення шлюбу відіграє матеріальна забезпеченість майбутнього чоловіка або дружини та найменше значення для них має взаємна любов, потреба у взаєморозумінні, підтримці, захисті (рівень значимості $p \leq 0,01$). Респонденти, у яких переважають духовні ціннісні орієнтації, найчастіше віддають перевагу духовним мотивам створення власної родини, цінують спільність поглядів і інтересів, дружбу, повагу, моральні якості партнера (рівень значимості $p \leq 0,01$).

У другій вибірці осіб, яким виповнилося 20-25 років існує значимий зв'язок сімейних та духовних цінностей з біологічними мотивами створення шлюбу (рівень значимості $p \leq 0,01$). Респонденти, у яких домінує орієнтація на вигідний шлюб та сімейний добробут, найбільшого значення надають сексуальній сумісності та зовнішній привабливості партнера при створенні власної родини. Найменша вірогідність того, що особи, у яких домінують духовні ціннісні орієнтації, обирають біологічні мотиви створення шлюбу, та найбільша вірогідність того, що вони віддають перевагу духовним мотивам створення власної сім'ї (рівень значимості $p \leq 0,05$). Досліджувані, що віддають перевагу задоволенню власних потреб, з меншою вірогідністю при створенні власної родини керуються почуттям взаємної любові, потребою у взаєморозумінні, підтримці та прагненням мати дітей (рівень значимості $p \leq 0,05$). Досліджувані, в яких домінують сімейні ціннісні орієнтації, у більшості випадків, обирають соціально-культурні мотиви створення шлюбу, а саме: прагнення підвищити повагу в очах оточуючих; прагнення вирватися з дому, стати незалежним від батьків; прагнення відповісти на очікування родичів; сформована традиція (рано чи пізно всі повинні вступити в шлюб); бажання досягти положення сімейної людини; бажання відчувати упевненість в завтрашньому дні; бажання позбутися самотності; страх залишитися незаміжньою (не одруженим); звичка у відносинах; почуття жалощів до партнера; цікавість (рівень значимості $p \leq 0,01$).

У третій вибірці досліджуваних, яким виповнилося 30-40 років існує значимий зв'язок сімейних цінностей з біологічними мотивами створення сім'ї (рівень значимості $p \leq 0,05$), соціальних ціннісних орієнтацій з економічними

мотивами створення шлюбу (рівень значимості $p \leq 0,05$) та духовних цінностей з біологічною, економічною, соціально-культурною і духовною мотивацією (рівень значимості $p \leq 0,05$). Особистості, у яких домінує орієнтація на сімейний добробут, найчастіше обирають біологічні мотиви створення шлюбу, а саме: прагнення узаконити сексуальні стосунки; швидке народження дитини; сексуальна сумісність; зовнішня привабливість партнера. Досліджувані, які орієнтовані на порядок у державі, соціальну справедливість, як правило не звертають увагу на матеріальну забезпеченість майбутнього чоловіка або дружини при створенні власної родини. Респонденти, у яких домінують такі цінності, як: вірність, доброзичливість, допомога потребуючим, при виборі шлюбного партнера керуються такими мотивами, як: взаємна любов; потреба у взаєморозумінні, підтримці; бажання досягти положення сімейної людини; бажання відчувати упевненість в завтрашньому дні; бажання позбутися самотності; для них важливий матеріальний стан майбутнього чоловіка або дружини. Але, такі мотиви, як: прагнення узаконити сексуальні стосунки; швидке народження дитини; сексуальна сумісність; зовнішня привабливість партнера для них не відіграють головної ролі при створенні шлюбу.

У вибірці осіб, що розлучилися, існує значимий зв'язок соціальних цінностей з біологічними мотивами створення шлюбу (рівень значимості $p \leq 0,05$), сімейних ціннісних орієнтацій з біологічними (рівень значимості $p \leq 0,01$), економічними та духовними мотивами створення шлюбу (рівень значимості $p \leq 0,05$). Досліджувані, для яких на першому місці сімейний добробут та вигідний шлюб, частіше обирають такі мотиви створення шлюбу, як: прагнення узаконити сексуальні стосунки; швидке народження дитини; сексуальна сумісність; зовнішня привабливість партнера; матеріальна забезпеченість майбутнього чоловіка або дружини; взаємна любов; потреба у взаєморозумінні, підтримці, захисті; прагнення проявити свою турботу; спільність поглядів і інтересів; дружба. Респонденти, для яких на першому місці знаходиться добробут країни, рідше за все обирають біологічні мотиви створення шлюбу.

З метою визначення ступеня впливу духовних цінностей особистості на духовні мотиви створення шлюбу ми порівняли силу взаємозв'язку між духовними цінностями та духовною мотивацією по кожній з вибірок за допомогою коефіцієнта r -лінійної кореляції Пірсона.

Концептуальною гіпотезою дослідження виступало припущення, що існує статистично значущий зв'язок між духовними ціннісними орієнтаціями та духовними мотивами створення шлюбу.

У вибірці осіб, яким виповнилося 16-17 років, існує статистично значущий сильний зв'язок ($r = -0,517$; $p = 0$) на рівні значимості $p < 0,05$.

У вибірці респондентів, яким виповнилося 20-25 років, існує статистично значущий зв'язок ($r = -0,327$; $p = 0,01$) на рівні значимості $p < 0,05$.

У досліджуваних, яким виповнилося 30-40 років, існує статистично значущий слабкий зв'язок ($r = -0,269$; $p = 0,03$) на рівні значимості $p < 0,05$.

У вибірці осіб, що розлучилися, статистично значущий зв'язок відсутній ($r = -0,041$; $p = 0,39$).

Так як, методика «Здійснення бажань» має зворотню шкалу оцінювання, кореляція зі знаком «-» буде позитивною, а зі знаком «+» - негативною.

Ми можемо зробити висновок, що у великій кількості осіб, яким виповнилося 16-17 років, духовні мотиви вибору шлюбного партнера обумовлені сильним впливом духовних ціннісних орієнтацій. Тобто, такі цінності, як: доброзичливість, вірність, любов до людей, до природи, до прекрасного скеровують людей при виборі супутника життя. І вимагають від особистостей керуватись наступними мотивами при створенні сім'ї, такими як: взаємна любов; потреба у взаєморозумінні, підтримці, захисті; прагнення проявити свою турботу; спільність поглядів і інтересів; дружба; повага; моральні якості партнера; бажання мати дітей.

Натомість, у вибірці осіб, що розлучилися, духовні ціннісні орієнтації не впливають на духовні мотиви створення шлюбу взагалі. Так як, при дослідженні життєвих цінностей, духовні ціннісні орієнтації опинилися не на першому щаблі. В даній вибірці саме сімейні ціннісні орієнтації спонукають

респондентів до вибору духовних мотивів створення шлюбу. Розлучені люди більш цінують сімейний добробут та вигідний шлюб, а ніж вірність і доброзичливість. Можемо зробити припущення, що дана закономірність виникає тому, що особи, які були у невдалому шлюбі, будуть цінувати саме сімейні цінності, будуть намагатися віднайти те, що вони втратили і на даний момент свого життя не мають.

Відповідь на питання, про послаблення статистично значущого кореляційного зв'язку між показниками у вибірках зі зростанням віку досліджуваних, спробуємо знайти у подальшому нашому дослідженні впливу особистісної зрілості на мотивацію створення шлюбу та на життєві цінності особистості.

Література:

1. Боришевський М. Дорога до себе: Від основ суб'єктності до вершин духовності: монографія / М. Боришевський. – К.: Академвидав, 2010. – 416 с.
2. Лосский Н. О. Воспоминания: Жизнь и философский путь / Н.О. Лосский. — М.: Русский путь, 2009. – 400 с.
3. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: Монографія / Е.О. Помиткін. – К.: Наш час, 2007. – 280 с.